

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 OSLO

Svar på invitasjon til å spille inn til KDs behandling av forslag til rammeplan for lærerutdanningene

Utdanningsforbundet takker for muligheten til å komme med innspill til forslag og anbefalinger til felles rammeplan for lærerutdanningene. I dette innspillet vektlegger vi prinsipielle problemstillinger som trolig vil være felles både for norsk og samisk lærerutdanning. Vi er svært skuffet over at anbefalinger til rammeplan for samiske lærerutdanninger kommer seint. Dette gjør at Utdanningsforbundet ikke får behandlet anbefalingene fra rammeplangruppen med oppdrag om å utarbeide forslag til én felles rammeplan for samiske lærerutdanninger. Vi vil gi innspill til anbefalingene til rammeplan for samiske lærerutdanninger på et senere tidspunkt.

Utdanningsforbundet støtter formålet om utviklingen av et nytt styringssystem for lærerutdanningene og en noe mer overordnet styring av lærerutdanningene. Samtidig er vi bekymret for at for stort lokalt handlingsrom kan føre til uønsket variasjon mellom institusjoner og svekke nasjonale krav til kvalitet, profesjonsretting og egenarten til lærerutdanninger til nivå, trinn og ulike læreroller. Når rammeplanen blir mindre detaljert, blir det desto viktigere at sentrale elementer knyttet til egenarten er tydelig nedfelt i rammeplanene. Det er behov for en tydeligere struktur for lærerutdanningene slik at nasjonal mobilitet mellom institusjonene er mulig. Alle lærerutdanninger må kvalifisere for ansettelse og undervisning i hele landet.

Rammeplanene og tilhørende retningslinjer vil være viktige grunnlagsdokumenter for barnehage/skole og lokale myndigheter/eiere som del av partnerskapene, studenter og andre interesserte, i tillegg til lærerutdanningsinstitusjonene. Dette betyr at om dokumentene skal være anvendbare så må de være skrevet i en form som er tilgjengelig for alle brukergrupper.

Forslag til struktur for rammeplanene

Utdanningsforbundet støtter den anbefalte overordnede strukturen for rammeplanene med en felles hoveddel som beskriver felles verdier og kompetanser for lærerutdanninger, og underkapitler som utdyper spesielle kontekstavhengige reguleringer knyttet til nivå, trinn og ulike læreroller. Vi støtter også forslaget om at navnet på utdanningene skal være i tråd med underkapitlene i forskriften, og være *Lærerutdanning for* etterfulgt av hvilke kontekster det utdannes til.

Tydeliggjøre og definere begreper

En rammeplan for norsk lærerutdanning og en rammeplan for samisk lærerutdanning skal gi lærerutdanningsinstitusjonene større *lokalt handlingsrom* og støtte utviklingen av lærerutdanninger som er tilpasset *lokale behov*. Utdanningsforbundet mener at det i rammeplan tydelig må presiseres hva lokalt handlingsrom omfatter og hvem sine lokale behov som er grunnlag for innholdselementer i lærerutdanningene. Er det barnehage/skole, eier/lokale myndigheter, lærerutdanningene eller andres behov? Utdanningsforbundet mener at lokal tilpasning handler om profil på innholdet i profesjonsfag og undervisningsfag. Lokale behov handler om at tilbudet av fordypninger/ undervisningsfag skal være i samsvar med behovene i barnehage, grunnskole og i videregående opplæring.

For å ivareta akademisk frihet, lærerutdanningsinstitusjonenes juridiske og faglige ansvar for utdanningene samt forhindre uønsket kommersialisering, er det nødvendig med tydelige definisjoner av begrepene *likeverdig* og *formalisert samarbeid*. Likeverdighet i partnerskap handler om respekt, komme til enighet, og at de ulike partnerne har ulike legitime behov og interesser. Et formalisert samarbeid er forpliktende for rollene og arbeidsdelingen i partnerskapet og forutsetter ressurser og kompetanse.

I forslag til forskrift benyttes begrepet *grunnopplæringen* i stedet for formulering i eksisterende rammeplaner som er grunnskole og videregående opplæring. Utdanningsforbundet mener at bruk av begrepet grunnopplæringen tilslører at dette gjelder to ulike skoleslag med ulikt behov, innhold og forutsetninger. Utdanningsforbundet mener at begrepene barnehage, grunnskole og videregående opplæring skal brukes gjennomgående i forskriften.

Pedagogikkfaget

I et samfunn som preges av raske endringer og større mangfold blant barnehagebarn og elever, blir det stadig viktigere med kompetente lærere som tar vare på den norske pedagogiske tradisjonen, hvor barn og unge står i sentrum og fellesskapet er i fokus, og som bygger på en helhetlig forståelse av barn og unges utvikling. Pedagogikk er et modningsfag, og kan ikke fullføres på kort tid. Det bør være et bærende fag gjennom hele lærerutdanningen. Det er også det faget som gir profesjonen mulighet til å oppfylle barnehagens samfunnsmandat og overordnet del i læreplanverket for skolen, uavhengig av hvilket studiested læreren har utdanningen sin fra. Dette bidrar igjen til en sikring av at alle barn og unge får et likeverdig tilbud.

Utdanningsforbundet finner at formuleringen om omfanget av pedagogikkfaget er for generell og at omfang må nedfelles på en annen måte enn slik det står i anbefalingene. Omfanget på pedagogikkfaget i lærerutdanning til barnehage må være på minst 45 studiepoeng, og omfanget på pedagogikkfaget i lærerutdanning til grunnskole må være på minst 60 studiepoeng. Når det gjelder lærerutdanning primært rettet mot trinn 8-13 må pedagogikkfaget utgjøre minst 30 studiepoeng og fagdidaktikk utgjøre et omfang på minst 30 studiepoeng.

Behov for tydeligere krav til strukturer for lærerutdanningene

Utdanningsforbundet mener at foreslåtte krav til felles struktur for lærerutdanningene er for fleksibel slik den er beskrevet i felles hoveddel og underkapitler. For lærerutdanning til barnehage må det stilles krav om at lærerutdanningsinstitusjonene skal studiepoengfeste omfanget av fag som inngår i lærerutdanningen. For den enkelte barnehagelærer kan spesifisering av omfanget være avgjørende for for eksempel opptak til videreutdanning.

Omfang på undervisningsfag i lærerutdanning til skolen må nedfelles i rammeplan. Utdanningsforbundet mener at omfanget på alle undervisningsfag for trinn 1-7 skal være på minst 30 studiepoeng. Omfanget på undervisningsfag for trinn 8-13 skal være på minst 60 studiepoeng. Forskning viser at lærere med dybde i fagene de har i utdanningen føler seg

faglig tryggere og har bedre forutsetninger for å variere undervisningen og tilpasse den til elevers ulike behov. For stor fleksibilitet og muligheten for mange undervisningsfag med lite omfang, for eksempel fag med omfang på 10 studiepoeng, vil føre til store konsekvenser for den enkelte lærer, for kompetansen i lærerprofesjonen, fremtidens barnehage og skole, og dermed barn og unges utdanning.

Partnerskap

Utdanningsforbundet støtter forskriftsfesting av partnerskap i rammeplanene. Vi tror dette vil være et godt grep for å knytte tettere sammen praksisfeltet og campus som to læringsarenaer i lærerutdanningene. Tettere samarbeid kan også bidra til utvikling av barnehage, skole og for både lærerprofesjonen i praksisfeltet og i lærerutdanningene.

Rammeplanen forplikter kun lærerutdanningsinstitusjonene. Men rammeplanfesting av partnerskap vil likevel være et tydelig signal om at eier/lokal myndighet må legge til rette for samarbeid mellom barnehage/skole og lærerutdanning. Godt samarbeid mellom lærere og ledere i barnehage/skole og universiteter/høyskoler er avgjørende for god kvalitet i lærerutdanningene. Det er viktig at lærere og ledere bidrar aktivt i planleggingen av læringsaktiviteter der barnehage og skole er involvert. Universiteter og høyskoler er ansvarlige for evaluering og kvalitetsutvikling av studieprogrammene de tilbyr. Evaluering av lærerutdanninger må inkludere samarbeid med praksisfeltet og studentenes læringsaktiviteter i praksis. Studentrepresentanter bør være medlem i partnerskap med oppgaver tilpasset deres rolle som studenter. Det må settes av tid og ressurser til samarbeidet, kompetanseheving og utvikling av gode og relevante tiltak.

Universiteter og høyskoler som tilbyr lærerutdanninger er juridisk og faglig ansvarlig for lærerutdanningene de tilbyr. Det må derfor ikke være tvil, universiteter og høyskoler skal ha siste ord når det gjelder relevant forskning, innhold, organisering og utvikling av de ulike lærerutdanningene som institusjonen tilbyr. Lærerutdanningsinstitusjonene har også ansvaret for partnerskapene.

Felles kjernekompetanser

Utdanningsforbundet støtter de anbefalte kjernekompetansene faglig kompetanse, didaktisk kompetanse, pedagogisk kompetanse, relasjonskompetanse, mangfoldskompetanse, profesjonsetisk kompetanse, system- og organisasjonskompetanse og endrings- og utviklingskompetanse.

Det foreslås at profesjonsfaglig digital kompetanse skal løftes og beskrives i rammeplanen som egen kjernekompetanse på samme nivå som kompetansene over. Utdanningsforbundet anerkjenner at digitaliseringen, spesielt introduksjonen av generativ KI i klasserommene, byr på utfordringer. Profesjonsfaglig digital kompetanse bør være integrert i alle fag i lærerutdanningen og dermed en kompetanse alle nyutdannede lærere bør ha. Lærere bør kunne undervise digitalt, lære elevene om hvordan arbeide med digitale verktøy og støtte elevenes utvikling av digital dømmekraft. Alle lærere bør også ha kompetanse om analoge læringsmetoder, om estetiske læringsprosesser osv.

Det er læreren som i enhver sammenheng må avgjøre hvilke faglige læringsverktøy og metoder som er best egnet for sin gruppe av barnehagebarn og elever. Utdanningsforbundet mener at profesjonsfaglig digital kompetanse ikke er en egen kjernekompetanse, men er integrert i flere av de anbefalte kjernekompetansene alle lærere skal ha. Profesjonsfaglig digital kompetanse skal derfor ikke nevnes *eksplisitt* som en *egen* kjernekompetanse i en overordnet rammeplan.

Særlige bestemmelser

Masteroppgaven må ha et omfang på minst 30 studiepoeng. Masteroppgave i lærerutdanning for grunnskolen må være profesjonsrettet og praksisorientert. Masteroppgaven i lærerutdanning for trinn 8-13 kan være profesjonsrettet, praksisorientert eller profesjonsrelevant. I masteroppgavene bør studentene kunne bruke hele bredden av tilnærminger, metoder og relevante teorier. Dette kan være didaktiske oppgaver, utvikling av metoder, teoretiske oppgaver, dokumentanalyser, utviklingsarbeid i samarbeid med skolen osv. En bredde av problemstillinger som representerer læreres arbeidsoppgaver og skolens mandat og bruk av ulike metoder og teorier, er grunnleggende verktøy for utviklingen av kvalitet i barnehage, skole og av lærerprofesjonen.

Utdanningsforbundet mener omfanget av obligatorisk praksis for alle lærerutdanninger bør videreføres med samme omfang som i dag og at flere dager legges til over tid. Behov for presiseringer for ulike trinn gjøres i underkapitlene. Vi støtter at praksisopplæringen skal foregå på læringsarenaer hvor barnehagen, grunnskolen og videregående opplæring sine aktiviteter foregår. Praksisopplæringen skal speile bredden i læreres profesjonsutøvelse og legge til rette for at studentene utvikler en profesjonsidentitet gjennom deltakelse i profesjonsfaglige fellesskap. Praksisopplæringen skal være veiledet, variert og vurdert. Det skal være nær sammenheng mellom praksisopplæring og de andre delene av utdanningene. Studentene skal ha praksis i fagene de har valgt i lærerutdanningen.

Underkapitlene

Utdanningsforbundet mener underkapitlene må følge en enhetlig form, være koordinerte og benytte et felles språk. Krav til lærerutdanningsprogrammets struktur og studentenes kompetanse i pedagogikk, fag, fagdidaktikk, lek og danning må utdypes for de enkelte alderstrinn.

I forslagene til underkapitler utdypes kravene på uensartede måter. Vi finner form og omfang på underkapitlene til barnehage og trinn 1-4 tilstrekkelige og savner tydelighet i underkapitlene for de andre trinnene. Utdanningsforbundet er bekymret for at variasjon kan føre til at profesjonen som helhet utilsiktet kan miste viktig kompetanse og verdier som er del av dagens lærerutdanninger.

Underkapitlene må ikke hindre en mangfoldig lærerkompetanse i skolen

Dagens lærerutdanninger kvalifiserer for ansettelse og undervisning på ulike alderstrinn. En av styrkene med dagens 11 rammeplaner er at lærere har tung kompetanse om barn og unges utvikling og læring på alderstrinnene det utdannes for. Et profesjonsfellesskap av lærere som har gjennomført ulike lærerutdanninger (PPU, lektorutdanning eller grunnskolelærerutdanning) bidrar til å styrke den pedagogiske, didaktiske og faglige kompetansen i lærerprofesjonen på det enkelte arbeidssted. Underkapitlene må ikke hindre muligheten for et mangfold av lærerkompetanse på ulike trinn og på ulike arbeidsplasser.

Obligatoriske fag i lærerutdanning for trinn 1-4 og 5-7

Norsk og matematikk er de klart største fagene på barnetrinnet. Utdanningsforbundet mener at lærerutdanning for trinn 1-4 og trinn 5-7 må gi kompetanse i begge disse fagene for alle studenter. For elever i barneskolen er det viktig med et oversiktlig og trygt læringsmiljø. Lærere må derfor kunne undervise i begge fagene for å forhindre at det utvikles et faglærersystem for barneskolen. Omfanget i norsk må være på minst 30 studiepoeng og omfanget i matematikk må være på minst 30 studiepoeng. Fagdidaktikk må være integrert i begge fagene. Begynneropplæring er sentralt for trinn 1-4 og må vektlegges i lærerutdanningen.

Fag- og yrkesopplæring

Yrkesfaglærerutdanningene må ha en tydelig forankring som lærerutdanninger i høyere utdanning og være plassert på nivå 6 i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk. Forskningsbasering må være en forutsetning for utdanningene – ikke en valgfri ambisjon. Forskningsgrunnlaget utvikles i samspill med profesjonsutøvelse og praksisfeltet slik at utdanningene forblir relevante og praksisnære.

Utdanningsforbundet er bekymret for at fag- og yrkesopplæringens perspektiver og yrkesfaglærerutdanningenes erfaringer i for liten grad har vært integrert i arbeidet med rammeplanen så langt. Dette gjelder særlig hvordan samspillet mellom lærerrollen, yrkesdidaktikk, praksis og yrkesfaglig kompetanse er forstått og beskrevet. Utdanningene kjennetegnes av et dobbelt praksisfelt – der pedagogisk arbeid i skolen og innsikt i yrkesutøvelse inngår i et integrert profesjonsgrunnlag. Dette særpreget må framgå tydeligere i rammeplanen og ikke overlates til lokale tolkninger.

Yrkesdidaktikk er et bærende kunnskapsområde i yrkesfaglærerutdanningene og avgjørende for å utvikle lærere som kan omsette yrkesfaglig kompetanse til undervisning og læring. Utdanningsforbundet er bekymret for at en mer generelle anbefalinger kan føre til at yrkesdidaktiske perspektiver blir mindre synlige og i større grad overlates til institusjonelle prioriteringer. Rammeplanen bør derfor tydeliggjøre yrkesdidaktikk som en sentral og gjennomgående del av utdanningenes kjernekompetanser.

Et felles underkapittel for treårig og ettårig yrkesfaglærerutdanning

Et felles underkapittel for den treårige yrkesfaglærerutdanningen og den ettårige yrkesfaglærerutdanningen kan bidra til å styrke profesjonsfellesskapet, men må ikke føre til at forskjeller i formål, omfang og kompetansegrunnlag blir mindre tydelige. Det må stilles nasjonale krav som sikrer:

- og tydeliggjør begge utdanningsløp
- forskjeller i yrkesfaglig bredde og dybde
- nødvendige krav til yrkesteoretisk kompetanse
- tydelig profesjonsretting og sammenheng mellom praksis og utdanning.

Begge utdanningsløp må videreføres som fullverdige utdanninger.

Yrkesfaglærerutdanningene skal som hovedregel bygge på fag- eller svennebrev som grunnlag for opptak og profesjonsutvikling. For den ettårige yrkesfaglærerutdanningen må det også stilles tydelige krav til tilstrekkelig yrkesteoretisk kompetanse, på nivå med dagens krav. Dette er viktig for å sikre at utdanningene har nødvendig yrkesfaglig forankring og at forskjeller mellom utdanningsløpene opprettholdes på en faglig forsvarlig måte.

Praktiske og estetiske fag i lærerutdanning til barnehage og skole

Undergruppen for praktiske og estetiske fag anbefaler å videreføre femårig integrert lærerutdanning i praktiske og estetiske fag. Utdanningsforbundet støtter dette. Det er viktig å videreføre muligheten for fag II (60 eller 30 studiepoeng) eller fag III (30 studiepoeng) som andre fag enn de praktiske og estetiske i utdanningen fordi det gir studentene et bredere grunnlag for ansettelse og undervisning i skolen.

Praktiske og estetiske fag som del av andre lærerutdanninger til barnehage og skole omtales ikke av undergruppen. Utdanningsforbundet mener det må legges til rette for at lærerutdanning til alle alderstrinn kan romme praktiske og estetiske fag slik de gjør i dag. Tilbudet av praktiske og estetiske fag i lærerutdanningene må styrkes som del av arbeidet med en mer inkluderende og mer praktisk skole.

Lærerutdanning for voksenopplæringen

Forberedende og videregående opplæring for voksne eller voksenopplæringen er en bred og sammensatt gruppe og det er derfor behov for mange ulike typer lærerkompetanser. Behovet for lærere i voksenopplæringen er også konjunkturavhengig. Utdanningsforbundet støtter ikke et eget underkapittel for voksenopplæringen. I voksenopplæringen er det behov for spesifikke kunnskaper og ferdigheter en ikke forventer i ordinær lærerutdanning og vil bety nye reguleringer av lærerutdanningene, noe som ikke er tilsiktet i arbeidet med en felles rammeplan. Et eget underkapittel kan også danne grunnlag for en ensretting av lærerutdanning for voksenopplæring, og som over tid kan føre til standardisering og redusert mangfold blant lærere i voksenopplæringen.

Utdanningsforbundet mener at egne emner/emnegrupper med relevant innhold for voksenopplæringen bør tilbys. Emnene bør kunne tilbys som del av en lærerutdanning eller som videreutdanning. Vi vil tro gruppen av interesserte er relativt liten. Utdanningsforbundet mener at Kunnskapsdepartementet bør gi et universitet/høyskole i oppdrag å etablere og tilby slik utdanning.

Retningslinjene

Utdanningsforbundet mener at retningslinjene til de to nye rammeplanene skal være utfyllende veiledere for institusjonenes og partnerskapenes arbeid med utvikling av lærerutdanningsprogrammer. Det må utarbeides retningslinjer for felles hoveddel og retningslinjer for hvert enkelt underkapittel. Retningslinjene bør være dynamiske og oppdateres jevnlig.

Retningslinjer er i sin natur råd til institusjonene for en mer omforent forståelse av begreper, struktur og innhold i arbeidet med utviklingen av lærerutdanningsprogrammer. Retningslinjene bør omhandle tematikk som omtales i ny rammeplan for eksempel av partnerskap, likeverdighet, kjernekompetanser mm. Retningslinjene bør derfor også omtale elementer som FRLU har anbefalt blir tatt ut av rammeplanene, for eksempel læringsutbytte, struktur, praksisstudier mm.

Med vennlig hilsen

Morten Solheim
seksjonsleder

Gunn Gallavara
seniorrådgiver

Brevet er elektronisk godkjent og har derfor ingen håndskrevet signatur.

Vedlegg:

Svar på invitasjon til å spille inn til KDs behandling av forslag til rammeplan for lærerutdanningene